

Azarova L. G. Methodical principles of the shaping певческого voice of the known teacher F. Lamperti

The article introduces the work of renowned Italian professor F. Lamperti and its methods of work with the singing voice. The author analyzes the characteristics and methods of F. Lamperti pocherkivaet versatility of this methodological development. Methods are slowly and clearly, they can be used for teaching vocal contemporary pop singers as well as the classic profile, and occupy a worthy place in the contemporary vocal technique.

Key words: voice, singing, developing, building, technique, vocal technique, method, technique.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2012 р.

Прийнято до друку 27.04.2012 р.

УДК 373.37.02:7

Л. С. Аристова

ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВаних КУРСІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО»

Соціальні перетворення в українському суспільстві докорінно змінили освітні стратегії. Демократизація, гуманізація, відкритість освіти актуалізували проблеми змін у функціях системи освіти, зокрема у формуванні ціннісних орієнтирів особистості.

У сучасних соціокультурних умовах серйозне занепокоєння викликає підвищена агресивність молоді, утвердження споживацької психології, зміна пріоритетів у системі цінностей загалом. Спостерігається нерозвиненість емоційно-почуттєвої сфери, низький рівень естетичної свідомості школярів, відсутність справжньої духовності з одночасним превалюванням однобічного та прощеного ставлення до мистецтва як до розваги, що призводить до скептицизму, зниження моральних критеріїв особистості.

Саме тому одним з актуальних питань на сучасному етапі викладання музичного мистецтва та художньої культури в школі є удосконалення навчального процесу, пошук і впровадження нових форм, методів і технологій навчання, стимулюючих творчу активність учнів, формування музичної культури учнів як невід'ємної частини їх духовної культури.

Актуальність поставленої проблеми зумовлюється й тим, що особистісна система цінностей учнівської молоді, яка включає естетичне ставлення до світу та мистецтва, впливає на розвиток культури суспільства.

Вивченню проблеми навчання і виховання школярів засобами музичного мистецтва присвячені праці у ракурсі: теорія і психологія (Л.Коваль, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка, О.Рудницька, В.Школяр, Л.Школяр та ін.), методика навчання і виховання (О.Дем'янчук, Д.Кабалевський, М.Красильнікова, О.Крицька, А.Копилова, Л.Масол, О.Лобова, О.Ростовський, Л.Хлебнікова та ін.); художньої культури (Л.Кондрацька, Л.Масол, Н.Миропольська, Л.Предтеченська, Ю.Солодовніков, І.Хімік, Г.Шевченко, О.Щолокова та ін.). У центрі уваги вчених (Є. Антонович, Б. Брилін, Ж. Вартанова, Н. Гузій, О. Дем'янчук, С. Жупанин, Л. Масол, Н. Миропольська, С. Науменко, О. Ростовський, А. Щербо) постають питання розвитку окремих параметрів естетичного молоді, їх естетичних почуттів, інтересів, потреб, сприйняття, творчої активності, художніх здібностей. Аналіз названих праць дозволяє зробити висновки щодо актуальності для сучасної педагогіки зазначеної проблеми та про відсутність спеціальних досліджень з її розв'язання в процесі вивчення мистецтва та художньої культури у загальноосвітніх навчальних закладах.

Метою даної статті є розгляд специфіки викладання уроків музичного мистецтва та художньої культури з використанням сучасних інноваційних технологій.

Сучасна методика викладання мистецьких дисциплін носить розвиваючий характер навчальної діяльності, що забезпечує таке спілкування, при якому провідну роль грає саме мистецтво, а учитель стимулює спільний пошук нестандартних рішень, розкриваючи сенс існування мистецтва в житті кожної людини і суспільства в цілому.

При викладанні художньо-естетичних дисциплін в школі, перед учителем постає ряд питань. Яким чином побудувати художньо-мистецький процес на уроці, щоб уникнути традиційних форм навчання, розвитку тільки репродуктивного мислення у учнів? Як спрямувати процес на розвиток творчого потенціалу, виховання потреби в самоосвіті? На нашу думку, це можливо за допомогою інноваційних педагогічних технологій, які відповідають принципам художньої педагогіки розвиваючого навчання.

З поміж найголовніших принципів художньої педагогіки можна виділити такі: **принцип цілісності**, що орієнтує на забезпечення цілісності навчального процесу, передбачає спрямованість змісту, всіх форм і методів навчальної роботи на єдину мету – особистісно-художній розвиток учня; **принцип культуровідповідності** передбачає таке змістовне наповнення навчального процесу, в результаті якого мистецтво сприймається учнями як культурна цінність; **принцип естетичної спрямованості** свідчить про спонукання учнів у процесі мистецького навчання до досягнення естетичної цінності художніх творів, до сприймання мистецтва як явища, що містить величезний потенціал втілення прекрасного в житті людини; **принцип індивідуалізації**, що означає піклування про виявлення й збереження здатності до

своєрідного, притаманного саме цьому учню сприймання мистецтва, його оцінювання, розвиток спроможності до вибору й застосування унікальних, неповторних саме для цієї особистості, засобів мистецької творчості; *принцип рефлексивності* спрямовано на спонукання учня в процесі мистецького навчання до співвіднесення власних життєвих орієнтирів, світоглядних настанов зі змістом художніх образів, зіставлення цінностей внутрішнього життя з морально-світоглядними позиціями, відтвореними в мистецтві, співвіднесення найглибших переживань особистісного «Я» з художніми оцінками автора твору.

Так як, нові підходи до організації спілкування з творами мистецтва на уроці мають бути орієнтовані на розвиток рефлексивності і емоційного «вживання» в сенс естетико-педагогічного спілкування з метою усвідомлення його цінності, потрібні такі технології, що забезпечать не викладання знань, а осмислення їх цінності в процесі обміну судженнями, позиціями з метою відкриття багатомірності естетичного бачення світу.

Зауважимо, що педагогічна технологія тісно пов'язана з навчальним процесом – діяльністю вчителя та учнів, структурою, засобами, методами і формами такої діяльності. У нашому розумінні педагогічна технологія є змістовним узагальненням, що вбирає суть усіх означень різних авторів. Говорячи про педагогічні технології, ми в більшій мірі маємо на увазі *засоби досягнення освітньо-виховних цілей у спільній діяльності вчителя і учнів: методи та організаційні форми навчання.*

Основою педагогічних технологій є *інтерактивне (взаємодіюче) навчання* – переклад англomовного терміну *interactive learning*, що означає навчіння (стихийно або спеціально організоване), яке ґрунтується на взаємодії, та навчання, яке побудовано на взаємодії «inter» – «взаємний», «akt» – «діяти». Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти або знаходитися в режимі бесіди, діалогу з будь-чим (наприклад, комп'ютером) чи з будь-ким (людиною). Таким чином, інтерактивне (взаємодіюче) навчання – це, перш за все, діалогічне навчання, в процесі якого здійснюється взаємодія вчителя та учнів.

Вважаємо, що провідною технологією на уроках музичного мистецтва та художньої культури має стати *технологія діалогу*. Основою педагогічної технології діалогічної взаємодії є спілкування як *цінність*, як *творчість*, як *спільний пошук істини* вчителем і учнем на уроці [2, с.25-32].

Процес освоєння твору мистецтва передбачає діалог спілкування з твором мистецтва, міркування над ним, висловлювання своїх вражень, думок, оцінки, ставлення, усвідомлення його образного змісту тощо. У результаті відбувається розвиток усіх сфер духовного світу учнів, у тому числі й емоційно-вольової, діяльно-практичної; формуються морально-естетичні якості.

«Мистецькі твори пропонують художні образи, що безпосередньо звернені до сенсорної сфери, емоцій та почуттів людини і спрямовані на те, щоб «захопити» її, примусити співчувати та співпереживати» [6, с.38].

Сучасний урок музичного мистецтва та художньої культури орієнтований на міжособистісну комунікацію, результатом якої є глибоке осягнення музичного образу. Діалог - це особлива емоційна мова особистісного проникнення в мистецтво, стиль співтворчості педагога та учнів, художній сплав емоцій і почуттів, знань і сенсів, що народжуються тут і зараз.

Діалог – це вміння швидко і тонко реагувати на зміну художньо-педагогічної ситуації, опинитися в новому образі, вміння разом «проживати» естетичні ідеї, узагальнені етичні смисли, які закодовані у творі композитором, художником, скульптором.

На думку Л. Масол, педагогічний діалог – це «своєрідна поліфонія взаємодії, де специфічні дії вчителя, який моделює навчально-виховний процес на основі партнерських стосунків, створюють умови для самовираження кожного учня» [5, с. 92]. О. Бочкарева визначає педагогічний діалог як „простір взаємодії людей, наявність якого дозволяє визнавати одних і бути визнаними іншими” [1, с.52]. Зазначимо, що повнота спілкування залежить від рівня підготовленості старшокласників до ведення діалогу, обсягу його художнього та життєвого досвіду, індивідуальних особливостей; емоційно-сислової забарвленості навчального процесу, самостійності суджень учнів.

Можливості використання діалогу як педагогічній технології на уроках музичного мистецтва розкриває С. І. Дорошенко [3; с.303-304]. Автор показує, що можливість підтримки на даних уроках діалогових відносин може стимулюватися наступними ситуаціями:

Звучання на уроці одного і того ж твору в різних виконавських інтерпретаціях. Ця ситуація не дозволяє виносити однозначних думок, а відкриває простір для розуміння художнього образу.

Порівняння двох або трьох різних вокальних творів на один і той же віршований текст.

Слухання твору, виконаного відповідно до композиторського задуму, і його естрадно-джазової обробки (обов'язкова умова для цього завдання – висока якість обробки).

Виявлення неоднозначної залежності між засобом музичної виразності і характером музики, музичним образом.

Зіставлення літературного і музичного образу.

Життя «вічного сюжету» і його взаємодія з тим часом, до якого звернувся митець.

Зіставлення музично-драматургічних меж розвитку окремого образу і всього твору.

Вибір пісні для виконання з двох або трьох, запропонованих вчителем, за умови, що всі вони відповідають музично-драматургічному задуму уроку.

Методичні прийоми, які може використовувати вчитель музичного мистецтва та художньої культури, дуже різноманітні: це і «запрошення» до розмови митців різних епох як носіїв певних жанрово-стильових напрямів, тобто, в якійсь мірі наших сучасників, відношення до «голосу» школяра як до дуже цінного, а значить, такого, який має право на «співпрацю» з класиком, оскільки це може бути використання діалогу між мистецтвами у вигляді взаємопроникнення тем, ідей тощо.

Діалогізм в процесі мистецького навчання знаходить своє втілення в таких формах, як: діалог між учнем і педагогом на уроці; діалог між учнем і твором, а, отже, і митцем - автором твору - в процесі самостійних занять; діалог між учнями, які виступають в ролі виконавців та учнями-слухачами; макродіалог між культурами, коли учень сприймає твори різних авторів, отже, у програмі сполучаються різні культурні епохи.

Від того, як учитель організовує увесь навчальний процес, які він обирає форми, методи і засоби для організації навчальної діяльності школяра, залежатиме кінцевий результат навчання.

Можна виділити такі моделі діалогової технології навчання на уроках музичного мистецтва та художньої культури: *урок - дослідження, урок – запитання вчителю, урок-дискусія, урок-ток-шоу тощо.*

Модель діалогової технології уроку-дослідження полягає у дослідженні учнів однієї з проблем або гіпотез, запропонованою вчителем. На уроці художньої культури при вивченні теми «Франція. Імпресіонізм» можна розподілити учнів на групи-студії за напрямками дослідження (*культурологічна студія, яка досліджує питання «Чи міг з'явитися імпресіонізм у XVIII ст.? Чому імпресіонізм виник саме в кінці XIX сторіччя?»*); *аналітико-інформаційна студія, яка працює над дослідженням історії виникнення терміну «імпресіонізм», над тезаріусом до уроку; студія мистецтвознавців - дослідників живопису; студія скульптурознавців; студія музикознавців; студія мистецтвознавців, дослідників поширення імпресіонізму в інших країнах тощо.* Кожна студія досліджуючи своє власне питання повинна дати відповідь на одне загальне питання: *„Мистецтво відображає культуру чи змінює її?»* .

У процесі такого діалогу старшокласникам не дають готові мистецтвознавчі знання, які вони повинні пасивно опанувати. Навпаки, у них з'являється можливість самим зробити маленьке мистецтвознавче відкриття, в першу чергу особисто для себе. Саме в такому відкритті, на нашу думку, особистісному сприйнятті і відкривається цінність мистецтва. Внаслідок діалогу в старшокласників з'являються нові думки, роздуми, асоціації.

Модель діалогової технології уроку-дискусії з використанням фасиліт-технології (за Л. Масол) є однією з форм педагогічного спілкування, яка полягає в колективному обговоренні певної проблеми, що має на меті колегіально наблизитися до результату (знаходити рішення, відкривати нові ідеї, утворювати консенсус) за допомогою певних стратегій,

спрямовуючих запитань і спеціальних прийомів ведучого – фасилітатора [5, с. 93].

У процесі нашого дослідження ця форма педагогічного спілкування проводилася за темою «Творчість Т. Шевченка» на прикладі картини «Циганка-ворожка». Нами були запропоновані такі запитання: «Що відбувається на цій картині?» – відповіді учнів: *«зустріч двох жінок; розмова між незнайомими жінками; жінка просить милостиню»*; «Що ще відбувається на цій картині?» – *«собака насторожено зустрічає жінку; дитина дивиться на собаку; дівчина розгубилася»*; «Що ви можете сказати про дівчину?» – *«ця дівчина українка, тому що вона вбрана в український костюм, так як на голові у неї вінок, то вона не заміжня (заміжні носили хустки)»*, «Що ви можете сказати про жінку?» – *«вона не схожа на українку (незвичний одяг, хустка у смужках), вона заміжня (на голові хустка), має дитину. Обличчя дитини і жінки дуже темне, це говорить про те, що вона можливо або молдованка, або циганка. Вона бідна, тому що іде з палкою і несе дитину, яка так тильно вдивляється, бо, можливо, хоче їсти. Може вона протягує руку дівчини і просить хліба?»*, «Як ви вважаєте, чому руки жінок простягнуті одна до одної? – спочатку учні дали відповідь: *«можливо хочуть привітатися»*, через декілька секунд, скасовуючи власну відповідь, відповіли: *«вони ворожать»*. Так учні самостійно прийшли до певних висновків і з'ясували, що ця картина називається «Циганка-ворожка». Ми звернули увагу, що зазначена технологія спонукає учнів до співставлення, тренування асоціативних здібностей, міркування та використання своїх знань у нових ситуаціях. Композиція, деталі, матеріал, символіка, яка породжує багаточисленні культурні асоціації, на нашу думку, з цього складається цілісний образ в сприйнятті учнів.

Модель діалогової технології уроку–ток-шоу полягає в обговоренні декількох учнів певної мистецтвознавчої або культурологічної проблеми в присутності аудиторії. Така форма проведення дискусії поєднує в собі переваги лекції та дискусії в групі. Спочатку обговорюється намічена проблема всіма учасниками групи у присутності аудиторії, а потім кожен з них висловлює свою позицію всьому класові. Глядачі вступають в обговорення пізніше: вони або висловлюють свою думку, або задають запитання учасникам бесіди. Така дискусія в стилі телевізійного ток-шоу дає можливість чітко висловлювати різні точки зору з запропонованої теми, висловити своє ставлення до мистецтва.

Готуючись до проведення диспуту, звертається увагу на визначення і формулювання теми, на актуальність, проблемність, чіткість формулювання, ознайомлення з правилами культури дискусії. Наприклад, диспути за темами: «Про смаки не сперечаються?», «Поп-культура – «за» і «проти»», «Чи потрібна сучасній людині культура?», «Куди ми йдемо? (сучасне мистецтво – «за» і «проти»)». Така робота

дозволяє учням не просто засвоїти певну суму знань, а розвинути навички творчого опрацювання інформації, навчитися думати критично, розвинути свої естетичні судження, здатність аргументувати, доводити власну думку, володіти прийомами рефлексивного мислення.

Прийоми діалогових технологій можна використовувати на уроках музичного мистецтва в початковій школі. Наприклад, після попереднього слухання п'єси з «Дитячого альбому» П. І. Чайковського: «Марш дерев'яних солдатиків», «Вальс із балету «Спляча красуня», Л. Бетховен. «Бабак», учням можна запропонувати дати відповідь на питання: «Які музичні інструменти допомогли б тобі передати пульс танцю, пісні, маршу?», діти в ході діалогу можуть обґрунтувати свій вибір інструментів. Сприймаючи симфонічну казку «Петя і вовк» діалогова ситуація може бути розвинута при обговоренні питання: «Яким персонажам казки належать прослухані музичні теми? »

Завдання вчителя під час діалогу - підтримати особисті висловлювання і судження учнів, оскільки це шлях до розвитку душевних і людських якостей дітей, пробудженню їх здібності в розумінні почуттів і думок інших людей, що дуже важливо у вихованні підростаючого покоління. Звичайно, важко та, загалом, і неможливо передбачити, чи запланувати, результати творчого діалогу. Тому вчитель повинен бути готовий до народження нових смислів, «вироблених» на уроці в ході діалогу.

Висновки. Знайомлячись з явищами культури, з особливостями світогляду інших людей, пізнаючи факти й закономірності навколишнього середовища, учні переживають це як пробудження нових розумових і душевних сил, у них виникає прагнення до самопізнання й саморозвитку. Використання на уроках музичного мистецтва та художньої культури діалогових технологій розвиває у школярів ініціативу, вчить працювати спільно, створює рівні стосунки між учнями та психологічну атмосферу творчості, допомагає глибше сприймати твори мистецтва, естетично переживати їх та співпереживати, дає можливість брати активну участь у художньо-естетичній діяльності, розвиває здатність до власної інтерпретації творів мистецтва.

Список використаної літератури

1. Бочкарева О. В. Этико-эстетическая направленность художественного диалога в образовании / О.В.Бочкарева // Искусство и образование. – 2006. – № 6 (44). – С. 49 – 70. **2. Горшкова В.** Межсубъектные технологи диалога в процессе обучения /В. Горшкова // Дидактика. – 2002. – № 1. – С. 25 – 32. **3. Дорошенко С. И.** Диалоговые ситуации на уроке музыки: общепедагогические основы и предметная специфика / С. И. Дорошенко // Обучение как процесс образования личности: историко-педагогические детерминанты, теоретические поиски и технологические решения : Материалы Шестых межрегиональных педагогических чтений, посвященных памяти

И.Я.Лернера. – Владимир, 2010. – Ч. 1. – С. 295 – 304. **4. Корнюшенко Д.** Интегральная диалогика: интенсивная технология гуманитарного образования : учеб.-метод. курс / Д. Корнюшенко. – М. : Компания Спутник+, 2009. – 297 с. : табл. **5. Масол Л. М.** Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчителів /Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с. **6. Мистецтво** у розвитку особистості : монографія / за ред., передм. та післям. Н. Г. Ничкало. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.

Аристова Л. С. Іноваційні технології викладання інтегрованих курсів освітньої галузі «Мистецтво»

У статті розглядається специфіка викладання уроків музичного мистецтва та художньої культури, пропонуються інноваційні технології, які можна використовувати у навчальному процесі в школі. Автор статті визначає основні принципи художньої педагогіки, а також розглядає педагогічні технології, які айболее ефективно справляються з завданнями художньої педагогіки.

Ключові слова: художня педагогіка, інтерактивне навчання, технології діалогу.

Аристова Л. С. Инновационные технологии преподавания интегрированных курсов образовательной области «Искусство»

В статье рассматривается специфика преподавания уроков музыкального искусства и художественной культуры, предлагаются инновационные технологии, которые могут быть использованы в учебном процессе в школе. Автор статьи определяет основные принципы художественной педагогика, а также рассматривает педагогические технологии, которые айболее эффективно справляются с задачами художественной педагогика.

Ключевые слова: художественная педагогика, интерактивное обучение, технологии диалога.

Aristova L. S. Innovative technology teaching courses inetehrovanyh educational sphere «Art»

The article deals the specific of teaching the lessons of music art and artistic culture, the author offers some innovative technologies which can be used in the modern educational system. The author defines the basic principles of art pedagogy and educational technology also considers that he most effectively cope with the problems of artistic pedagogy.

Key words: artists pedagogika, interaktivne navchannya, tehnologii dialogu.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2012 р.

Прийнято до друку 27.04.2012 р.